

ทางเลือก..เชิงนโยบาย

สนับสนุนชุมชนชายฝั่งตั้งรับปรับตัว

ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

“ภาวะโลกร้อน และการตั้งรับปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นปัญหา สิ่งแวดล้อม และภารกิจของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการกำหนดนโยบายเท่านั้น หรือ?”

มองกว้างไกลเรื่องการปรับตัว

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบใหญ่หลวงต่อทุกแง่มุมของการพัฒนา แม้ปัจจุบัน รัฐบาล หน่วยงานระดับท้องถิ่น ภาคธุรกิจ และองค์กรพัฒนาเอกชนได้เริ่มมีการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อความแปรปรวนของสภาพอากาศ แต่ยังคงเป็นส่วนน้อยเท่านั้นที่นำเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินงาน ทั้งนี้จากประสบการณ์และ

บทเรียนซึ่งได้จากการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนชายฝั่งในการตอบสนองต่อผลกระทบจากสภาพอากาศที่แปรปรวน ทำให้ตระหนักว่า การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนสามารถตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศควรเป็นการสร้างนโยบายและแผนการพัฒนาในลักษณะ “พหุภาคี” ที่สอดคล้องกับบริบททางภูมินิเวศ สังคม และเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่

ทิศทางการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจึงควรตั้งอยู่บนฐานวัฒนธรรมและระบบนิเวศ ซึ่งเชื่อมโยงกับการจัดการระบบสังคมและระบบนิเวศเข้าไว้ด้วยกัน เป็นการใช้ทั้งศักยภาพของคนและระบบนิเวศในการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในส่วนของคนจะประกอบไปด้วยชุมชนและหน่วยงานตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ ผ่านกลไกและกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างพหุภาคี ควบคู่ไปกับการสร้างความสามารถในการฟื้นตัวกลับมาของระบบนิเวศและให้ทรัพยากรธรรมชาติทำหน้าที่เป็นฐานอาหาร ฐานชีวิต และเกราะป้องกันภัยที่สำคัญให้กับมนุษย์

เมื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเรื่องจากปัจจุบันถึงอนาคต และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจะส่งผลให้ความเสี่ยงต่างๆ เปลี่ยนรูปแบบไปได้โดยสิ้นเชิง การปรับตัวจึงเป็นประเด็นที่ควรมองให้กว้างกว่าการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือ ไม่ควรพิจารณาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่แยกจากบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ โดยการมองแยกส่วนเฉพาะบางประเด็นอาจทำให้การตอบสนองต่อปัญหาจำกัด และแคบกว่าผลกระทบที่จะเกิดต่อชุมชน สังคม และประเทศ และที่สำคัญ ประเด็นการปรับตัวจำเป็นต้องมองให้ไกลด้วยเช่นกัน เราควรขยายวิสัยทัศน์ (vision) ในการวางแผนต่างๆ ออกไปในอนาคตในกรอบเวลาที่ไม่คุ้นเคย เพื่อสร้างให้ชุมชนยืดหยุ่นและทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงสามารถดำเนินการจัดการความเสี่ยง และหรือมีแผนการลดความเสี่ยงจากภัยที่เกิดจากความแปรปรวนของสภาพอากาศได้

ประเด็นการปรับตัว

- ✓ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ **ไม่ใช่** ประเด็นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่านั้น
- ✓ พิจารณาการบริหารจัดการความเสี่ยงจากผลกระทบของสภาพอากาศที่มีประสิทธิภาพ
- ✓ พิจารณาบริบทยุทธศาสตร์การพัฒนา และการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชน (Resilience)
- ✓ พิจารณาเป้าหมายของยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาที่มีอยู่ภายใต้เงื่อนไขใหม่ (Robustness)

SEA START 2556

การสร้างกระแสหลัก

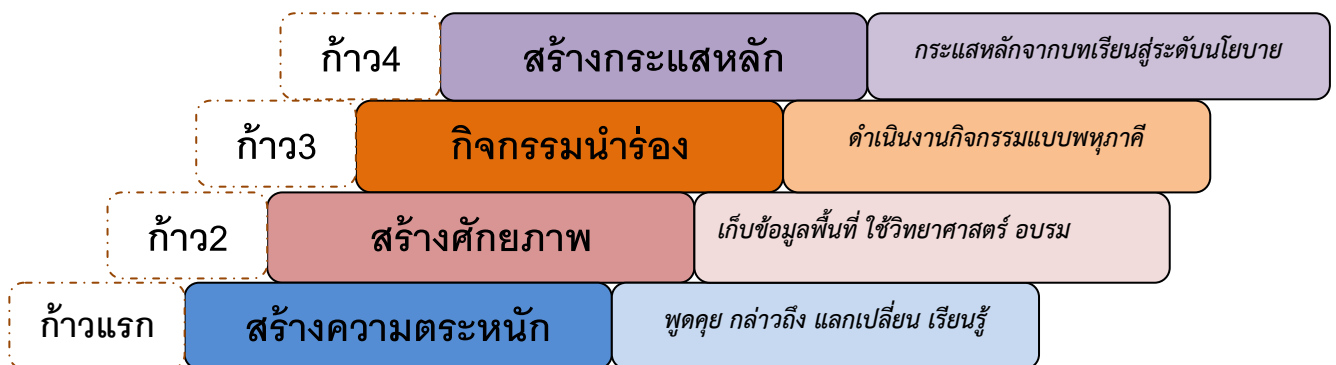
ไม่นานนี้... ได้มีการกล่าวถึงและกระตุ้นให้เกิด “การสร้างกระแสหลัก (Mainstreaming)” ในประเด็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเป็นการบูรณาการการตั้งรับปรับตัวของชุมชนต่อสภาพอากาศที่แปรปรวน เข้าไว้ในการพิจารณาวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ของหน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนต่างๆ โดยเกิดจากแนวความคิดที่ว่า เป็นเรื่องที่ยากกว่า ถ้าใช้โครงสร้าง และกลไกการดำเนินงานที่

มีอยู่แล้วในการขับเคลื่อน โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคม และระบบนิเวศที่มีความทนทานต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

โดยเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ภัยคุกคามจากสภาพอากาศที่แปรปรวนนั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสร้างเกราะคุ้มกันที่เพียงพอเท่านั้น จึงจะทำให้เราสามารถดำรงวิถีการดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง การรณรงค์และเน้นย้ำให้เกิดความตระหนักว่า “ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเรื่องของทุกคนที่ต้องร่วมกันหาแนวทางแก้ไข” ไม่ใช่เฉพาะกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างให้เกิดเป็นกระแสร่วม

โดยประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเรื่องของอนาคตระยะยาว ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมเศรษฐกิจภายใต้แผนการพัฒนา และการกำหนดนโยบายจากภาครัฐ ดังนั้น การพิจารณาถึงกระบวนการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จึงไม่อาจเป็นประเด็นที่แยกออกมาจากมิติการพัฒนาอื่นๆ ได้ โดยการสร้างกระแสหลักเรื่องการปรับตัว อาจแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ก้าวแรก คือสร้างความตระหนัก ก้าวที่ 2 คือการสร้างศักยภาพ ก้าวที่ 3 คือการทำกิจกรรมนำร่อง เพื่อเรียนรู้จากบทเรียนนำสู่ก้าวที่ 4 คือ การรณรงค์ในระดับนโยบาย

ขั้นตอนการสร้างกระแสหลัก (Mainstreaming)

ดัดแปลงจาก Huq and Ayers, 2551

สำหรับทางเลือกข้อเสนอเชิงนโยบาย ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการสรุปบทเรียนในการดำเนินงานโครงการนำร่อง (Pilot Activities) ที่สนับสนุนและเพิ่มศักยภาพของชุมชนชายฝั่งในการตั้งรับปรับตัวต่อสภาพอากาศที่แปรปรวน ประกอบด้วยหลักการเหตุผล ศักยภาพ ช่องว่าง เป้าหมายการปรับตัว ข้อเสนอเชิงนโยบาย และกรณีศึกษาจากพื้นที่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล

ภายใต้การเผชิญกับปัญหาจากผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลต่อชุมชนชายฝั่งและระบบนิเวศเพิ่มขึ้น ปรากฏการณ์ของสภาพอากาศที่แปรปรวนบ่อยครั้งในประเทศไทย ด้วยความถี่และความรุนแรงของภัยพิบัติ อาทิ สึนามิ ส่งผลต่อการทำลายบ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมถึงโครงสร้างพื้นฐาน การเพิ่มระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นอาจกัดเซาะทำลายระบบนิเวศชายฝั่งและพื้นที่ชุ่มน้ำ ระดับความเค็มของน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้น อุณหภูมิของน้ำสูงขึ้นและมีความเป็นกรดมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตบางชนิดพันธุ์ โดยการเปลี่ยนระยะเวลาหรือวัฏจักรชีวิตของสัตว์น้ำ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ความมั่นคงด้านอาหาร ความปลอดภัยของชีวิตทรัพย์สิน ด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ที่อยู่ภายใต้ระบบนิเวศเดียวกัน เมื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อื่นภายในอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ตัวแทนจากชุมชนและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรและพื้นที่ชายฝั่ง ได้แก่ ภาคประชาชน ชุมชน จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งได้ร่วมกันผลักดันและดำเนินงานการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จึงได้จัดให้มีการระดมสมอง สรุบทบทเรียน เพื่อสร้างข้อเสนอทางเลือกเชิงนโยบาย เพื่อเอื้อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสนับสนุนความคิดริเริ่มและศักยภาพของชุมชนชายฝั่งในการดำเนินงานการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

2. ศักยภาพ

ในขณะที่โครงการได้ดำเนินงานนั้น พบว่าชุมชนและหน่วยงานบางแห่งที่ริเริ่มโครงการปรับตัวมีความก้าวหน้า และแสดงให้เห็นว่ามีศักยภาพในการร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมการตั้งรับปรับตัวต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศรวมทั้งภัยพิบัติ ดังนี้

- **การรวมกลุ่มองค์กรระดับชุมชน** เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่ม และเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับนิเวศระดับลุ่มน้ำ
- **แหล่งเรียนรู้ที่เป็นต้นแบบ** มีการเตรียมกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ มีต้นทุนความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ได้แก่ เรื่องพืช สัตว์ แหล่งที่อยู่อาศัย การจัดการดิน น้ำ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ บางชุมชนมีระบบวิทยุชุมชน ระบบวิทยุสื่อสาร เตือนภัย เผื่อระวัง บางชุมชนเรียนรู้การเก็บข้อมูลการปรับตัว สมาชิกในชุมชนบางกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และชุมชน มีการนำความรู้เรื่องการเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติสู่ระบบการศึกษา
- **กิจกรรมนาร่อง** ชุมชนชายฝั่งและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินงานเพื่อเตรียมการตั้งรับปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลายด้าน ที่มีฐานมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของการทำมาหากิน ผสานกับการทดลองแสวงหาทางออกใหม่ๆ เช่น พื้นฟูระบบนิเวศเพื่อปกป้องชุมชนจากลมพายุ และวางแผนด้านการตั้งรับปรับตัวไว้ในแผนชุมชน และแผนตำบล จัดทำสร้างคูคลองระบายน้ำ พนังกั้นน้ำ หรือแนวไม้ไผ่กั้นคลื่นลมเพื่อป้องกันกัดเซาะพังทลายชายฝั่ง ยกบ้านให้สูงพ้นระดับน้ำท่วม หรือคาดว่าน้ำจะท่วมถึง การทำแผนที่ภัยพิบัติ เส้นทางอพยพ ศูนย์

อพยพ การประเมิณแหล่งน้ำอุปโภค บริโภคเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติ การทดลองปรับวิธีการทำเกษตร การกลับไปหาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่มากกว่าพันธุ์ข้าวลูกผสม

- **ศักยภาพของบุคลากร และหน่วยงาน** องค์กรปกครองท้องถิ่นบางแห่ง มีความตระหนัก และพัฒนาบุคลากรเรื่องการจัดการภัยพิบัติ มีภาวการณ์ระหว่างท้องถิ่น มีศักยภาพในการกำหนดระเบียบ และข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการสนับสนุนชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดทำข้อบัญญัติเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ และมีระบบวิทยุสื่อสาร และเครือข่ายกู้ภัย
- **ข้อมูล** หน่วยงานรัฐในบางจังหวัด และสถาบันการศึกษาท้องถิ่นในบางแห่ง มีองค์ความรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวกับภัยพิบัติ การเตือนภัย รวมทั้ง พบว่ามีการสร้างองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากหน่วยงานภายนอก เพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานแบบพหุภาคีในพื้นที่

3. ช่องว่าง

ในภาพรวม ถึงแม้ว่าจะมีการประเมินผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอยู่บ้าง แต่กระบวนการปรึกษาหารือ หรือเชื่อมโยงทางเลือก รูปแบบ หรือวิธีดำเนินการในการตั้งรับและปรับตัวของชุมชนที่เหมาะสมตามบริบทพื้นที่ จากระดับท้องถิ่นสู่ระดับนโยบาย และจากผู้กำหนดนโยบายสู่ผู้ปฏิบัติ ยังขาดช่องทางการดำเนินงานที่ชัดเจน เกิดเป็นช่องว่างที่มีระยะห่างระหว่างกันอย่างมาก ส่งผลให้การรับรู้หรือความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาปัจจุบันและอาจจะเกิดในอนาคตยังจำกัดอยู่เฉพาะบางประเด็น บางพื้นที่ บางคน บางกลุ่ม บางหน่วยงานเท่านั้น ทำให้ขาดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ขาดการหนุนเสริมอย่างเหมาะสม ขาดการพัฒนาศักยภาพอย่างเพียงพอ ขาดข้อมูลและความเข้าใจที่ถูกต้อง สุดท้ายคือ ขาดพลังการเชื่อมประสานความร่วมมือ ขาดแรงจูงใจเพื่อผลักดันการดำเนินงานในลักษณะองค์รวม ต่างคนต่างทำ ต่างเรียนรู้ แต่ขาดการแลกเปลี่ยน เพื่อสร้างความตระหนักรู้

จากประสบการณ์ในพื้นที่ สะท้อนให้เห็นว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเท่านั้นยังไม่เพียงพอ แต่ต้องตระหนักถึงนัยยะของผลกระทบที่จะมีต่อชุมชนด้วย โดยเฉพาะในเรื่องของความเสียหายและการจัดการความเสี่ยง เช่น ความเสี่ยงจะเปลี่ยนรูปไปหรือไม่ การจัดการความเสี่ยงที่เคยทำมาอาจจะใช้ได้หรือไม่ แค่นั้นในอนาคต ความท้าทายที่สำคัญจึงอยู่ที่ กลไกที่จะสร้างความรู้ที่มีความหมายและปรับใช้ได้ในพื้นที่เฉพาะ และเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งเผชิญความเสี่ยง มีศักยภาพ และสถานะความเปราะบางที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้ ชุมชนชายฝั่งและภาคส่วนต่างๆในระดับปฏิบัติงานยังได้สะท้อนถึงประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง ดังนี้

- แผนชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการฟื้นฟูทรัพยากร ขาดการเชื่อมโยงสู่เนื้อหาของ การตั้งรับปรับตัวต่อสภาพอากาศที่แปรปรวน
- สมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนชายฝั่ง รวมถึงบุคลากรทั้งภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความรู้เรื่อง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เข้าไม่ถึงความรู้ข้อมูล มีทักษะจำกัดในการ บูรณาการ มิติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเข้าไว้ในแผน รวมถึงขาดทักษะการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดงบประมาณที่สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

- นโยบาย ข้อกำหนด กฎหมายบางเรื่อง บางมาตราไม่เอื้อ และปิดกั้นการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เช่น ระบบการควบคุมพื้นที่ แหล่งผลิตอาหาร การแย่งชิงทรัพยากรสัตว์น้ำ รวมทั้งความไม่เท่าเทียมกันของการบังคับใช้กฎหมายต่อชุมชนชายฝั่งกับกลุ่มอื่นๆ
- ขาดการสนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของกลุ่มต่างๆ อย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิง และผู้ถูกละเลยในกระบวนการวางแผนพัฒนา
- ยังขาดการคำนึงถึงความสามารถในการปรับตัวที่มีความแตกต่างออกไปในแต่ละช่วงเวลา เงื่อนไขพื้นที่ และประเพณีปฏิบัติ

4. เป้าหมายการตั้งรับปรับตัว

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นทั้งวิกฤติ และโอกาส เป้าหมายที่สำคัญ คือ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่การดำเนินงานการพัฒนา จะมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ สังคมไทยต้องการชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ ในการจัดการภายใต้การเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งควรมาจากการปรับยุทธศาสตร์การดำเนินวิถีชีวิตของชุมชน (Resilience) ในขณะเดียวกันก็สร้างแผนพัฒนาที่มีอยู่ภายใต้เงื่อนไขใหม่ๆ (Robustness) เพื่อสร้างให้ชุมชนมีความยืดหยุ่น (flexibility) หรือชุมชนมีทางเลือกหลายทางที่จะดำเนินการต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจคาดคิด (uncertainty) ทั้งนี้ ตัวแทนของชุมชนชายฝั่งได้เล็งเห็นร่วมกันถึงเป้าหมายการดำเนินการเพื่อการตั้งรับปรับตัว ดังนี้

- ✓ ชุมชนมีความมั่นคงในวิถีชีวิต ที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกินและการประกอบอาชีพ
- ✓ ลดความเสี่ยง ความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติ และโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐหรือธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและทรัพยากรชายฝั่ง
- ✓ การฟื้นฟูทรัพยากรฐานทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศทะเลและชายฝั่ง สร้างหลักประกันความหลากหลาย และสงวนพื้นที่ทรัพยากรเพื่อความมั่นคงของชุมชนชายฝั่ง
- ✓ ลดเงื่อนไขเชิงโครงสร้างทางนโยบายทุกระดับ เพิ่มอำนาจประชาชนในระดับโครงสร้าง และสร้างความเท่าเทียม สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

5. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไม่สามารถทำนายได้แน่นอน ทั้งยังมีเงื่อนไขด้านการพัฒนา การเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนและพื้นที่ชายฝั่ง ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายจึงจำเป็นต้องผนวกเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศเข้าไปในนโยบาย แผนงาน ระเบียบ และแผนปฏิบัติการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มั่นใจว่า จะกลไกเหล่านั้นจะมีประสิทธิภาพในอนาคต

ในการขับเคลื่อนเพื่อนำประเด็นการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสู่กระแสหลัก ของการกำหนดนโยบายและการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งยังมีค่อนข้างน้อย รวมถึงขาดงานศึกษาวิจัย และการเสริมสร้างศักยภาพ และการจัดสรรงบประมาณ โดยประเด็นที่ควรได้รับความสนใจดำเนินงานมากขึ้น คือ ด้านข้อมูลความรู้ การสร้างศักยภาพ การดำเนินงานเชิงสถาบัน กฎหมาย การสร้างแรงจูงใจ และการสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งควรสร้างให้เป็นรากฐานในการขับเคลื่อน และหนุนเสริม

เพิ่มพลังในการดำเนินงานการสร้างกระแสหลักเรื่องการจัดรับปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชุมชนชายฝั่ง เพื่อสร้างเกราะป้องกันผลกระทบที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ให้เกิดขึ้นได้จริง ไม่เป็นเพียงนโยบายและแผนที่มีไว้เฉพาะอ่านและกล่าวถึง หรือเป็นความรับผิดชอบเพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น เสมือนการทำงานในหลายด้านหลายมิติคล้ายลูกเต๋า เมื่อทอดออกไป ต้องเคลื่อนออกไปทั้ง 6 ด้าน ทุกหน้าคือประเด็นการทำงาน ในขณะที่เดียวกันภายในแกนกลางก็มีการเชื่อมประสานการดำเนินงานไว้ด้วยกัน นอกจากนี้ การสร้างกระแสหลักควรเกิดการสร้างหน้ามิติต่างๆ ที่หลากหลายเกิดเป็นบล็อกโครงสร้างการดำเนินงานที่เชื่อมต่อกันอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การสรุปบทเรียนจากการดำเนินงานโครงการนำร่องฯ จากทุกภาคส่วน จึงได้มีข้อเสนอเชิงนโยบายทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ดังนี้

Building Blocks: จากฐานการนำประเด็นการปรับตัวสู่กระแสหลัก

สถาบัน

กลไกการบริหารจัดการแบบพหุภาคี

“ประสานงาน ชี้แจง และสร้างความเข้าใจกับรัฐบาล เพื่อให้มีการประกาศให้ปัญหาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นวาระแห่งชาติ และให้แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศประเทศไทยเป็นแผนที่ได้รับความสำคัญด้านงบประมาณในลำดับแรก ทั้งนี้ เนื่องจาก ประเด็นปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นประเด็นร่วมที่คาบเกี่ยวกับปัญหาหลักหลายประการของประเทศ (Cross-cutting issues)”

“กำหนดให้มีสร้างระบบกำกับการทำงานตามแผนแม่บทฯ โดยสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานส่วนกลาง จังหวัด และองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อร่วมคิด ร่วมผลักดันการจัดทำแผนงาน/แผนปฏิบัติการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ชุมชน ท้องถิ่นให้สำเร็จเป็นรูปธรรม” (ร่างแผนแม่บทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2556 – 2593 ฉบับเดือน มิถุนายน 2556, หน้า 57-58, สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

การทำให้ประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นมติหนึ่งในการพิจารณาการวางแผนพัฒนาร่วมกับ มติทางเศรษฐกิจและสังคม ต้องมีการประสานการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ทั้งทางด้านนโยบาย แผน ปฏิบัติการและงบประมาณ เพื่อให้การกำหนดนโยบายจากบนสู่ล่างมีความสอดคล้อง เปิดช่องให้มีการ สื่อสารข้อมูลเชิงประจักษ์จากล่างสู่บน และข้ามพ้นจากกรอบที่ว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็น ประเด็นปัญหาเฉพาะทางด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากร หากแต่เชื่อมโยงอยู่ในทุกมิติการ พัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเกษตร การค้า การคมนาคมขนส่ง การเงินการคลัง เทคโนโลยี และอื่นๆ จำเป็นที่จะต้องพัฒนากลไกเชิงสถาบันให้สอดคล้องกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จึงเสนอ ให้มี การจัดตั้งหน่วยงานที่มีสถานะไม่ต่ำกว่ากระทรวง มีอำนาจหน้าที่ กำลังคน และงบประมาณที่เพียงพอ ในการประสานการทำงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานด้าน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการตั้งรับปรับตัว เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้จริง เป็นระบบ และมีดำเนินการต่อเนื่องโดยมีการกิจกรรมครอบคลุมประเด็นต่างๆ คือ

- ❖ ประสานเชื่อมโยงการทำงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระหว่างหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งแผน และงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในระดับประเทศ และมีเครือข่ายการ ปฏิบัติการที่เชื่อมโยงไปสู่ระดับภูมิภาค และท้องถิ่น
- ❖ ประสานการดำเนินการกับภาคเอกชน ภาคประชาสังคม อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อการร่วมคิด ร่วมกำหนด ร่วมผลักดัน นโยบาย การปฏิบัติการ และการติดตามประเมินผลในรูปแบบพหุภาคีที่ เกิดขึ้นได้จริง
- ❖ เป็นหน่วยประสานกลางด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพื่อการอนุวัติตามอนุสัญญาที่เกี่ยวข้อง ระดับสากล การประสานความร่วมมือในภูมิภาคอาเซียน การประสานความร่วมมือและการสนับสนุน จากหน่วยงานระหว่างประเทศ

เชื่อมโยง ประสาน ผลักดัน

ให้มีการพัฒนากลไกเชิงสถาบัน โดยการจัดตั้งหน่วยงานที่มีสถานะไม่ต่ำกว่ากระทรวง มีอำนาจหน้าที่ กำลังคน และงบประมาณ ที่เพียงพอ ในการประสานนโยบาย แผน และงบประมาณ ด้านการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระหว่างหน่วยงานรัฐ ประสานการจัดการร่วมกับภาคเอกชน ประชาสังคม และประสานความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศ อย่างเป็นระบบ ลดความซ้ำซ้อน และมี ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

กฎหมาย ระเบียบ แพนงาน

กลไกที่เอื้อต่อการจัดการเชิงพื้นที่และระบบนิเวศ

“เร่งรัดให้มีการแก้ไขและเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน และตรากฎหมายใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน” (ร่างแผนแม่บท ฯ หน้า 50)

การจัดการดูแลรักษาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ควรเป็นกิจการสาธารณะที่ชุมชนชายฝั่งมีสิทธิในการดำเนินการร่วมกัน แต่จากบทเรียนที่ผ่านมาพบว่า กลุ่มหรือองค์กรชุมชนกลับไม่ได้รับการสนับสนุน และถูกจำกัดการดำเนินงานด้วยข้อกฎหมาย และข้อบังคับต่างๆ ทั้งนี้ กระบวนการในการปรับตัวของชุมชนขึ้นอยู่กับบริบทภูมิทัศน์วัฒนธรรมและฐานทรัพยากรของแต่ละระบบนิเวศที่ชุมชนได้พึ่งพิงและใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต การรักษาพื้นที่ผลิตอาหาร การรักษาความหลากหลายของระบบนิเวศ จึงเป็นเกราะกำบังสำคัญที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ชุมชนจึงควรมีสิทธิ หน้าที่ และอำนาจในการตัดสินใจกำหนดทิศทางการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากร ภายในขอบเขตพื้นที่ของตนเอง ดังนั้น นโยบาย กฎหมาย และข้อบังคับที่มีอยู่จึงจำเป็นต้องเอื้อและสนับสนุนแผนยุทธศาสตร์การตั้งรับปรับตัวของชุมชน เพื่อปลดล็อกและสร้างหลักประกันในการดำเนินงานของชุมชนให้มีความคงทนและยั่งยืน จึงมีข้อเสนอ ดังนี้

- ❖ รัฐบาลบังคับใช้กฎหมายที่เอื้อ และสนับสนุนสิทธิการจัดการทรัพยากรของชุมชน การปรับกรอบกฎหมายให้เอื้อต่อการจัดการทรัพยากร การจัดการร่วมระหว่างชุมชน ท้องถิ่น ราชการได้ในพื้นที่ที่มีประเด็นการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินที่แตกต่างกันไป และการจัดการภัยพิบัติที่มีพื้นที่เป็นฐาน การเชื่อมโยงในระบบนิเวศที่เชื่อมโยงกัน เช่น ลุ่มน้ำ เกาะและแผ่นดินใหญ่ เป็นต้น
- ❖ รัฐบาลใช้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในการกำหนดแผนและผังการใช้ประโยชน์ที่ดินในทุกกระดับ
- ❖ รัฐบาลควบคุมโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งเป็นเกราะป้องกันการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชุมชน
- ❖ รัฐบาลสนับสนุนให้มีการออกเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อเป็นกลไกในการสร้างข้อตกลงร่วมการดูแลฐานทรัพยากรของตำบล การสร้างกติกาของชุมชนเพื่อเอื้อให้การดำเนินการปรับตัวทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ครอบคลุมด้านการกระจายอำนาจ สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร
- ❖ สร้างธรรมนูญท้องถิ่นในการตั้งรับปรับตัว การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และมีการกำหนดระยะเวลาปฏิบัติงาน โดยเป็นกระบวนการออกธรรมนูญร่วมกับชุมชน ปฏิบัติ ดำเนินงานและติดตามร่วมกัน
- ❖ สนับสนุนการสร้างข้อตกลงการทำงานระดับพื้นที่ระหว่างรัฐและชุมชน เช่น การจัดการป่าชายเลน การกำหนดพื้นที่ที่เป็นแหล่งอาหารของชุมชน เป็นต้น

ปลดล็อก สร้างหลักประกัน

- ภาครัฐสร้างกลไกการดำเนินงานเพื่อให้กับชุมชนชายฝั่ง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการการตัดสินใจกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาซึ่งเล็งเห็นว่าอาจส่งผลเชิงลบต่อกระบวนการปรับตัวของชุมชน
- ภาครัฐต้องใช้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในการกำหนดแผน และผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในทุกระดับ
- ภาครัฐควรปรับกรอบการบังคับใช้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ให้เอื้อและสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างชุมชนและรัฐ โดยเฉพาะประเด็นกรรมสิทธิ์ที่ดิน และการแย่งชิงทรัพยากรสัตว์น้ำ
- ภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการออกเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อเป็นกลไกการสร้างกติกาของชุมชนเพื่อเอื้อให้การดำเนินการปรับตัวทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ครอบคลุมด้านการกระจายอำนาจ สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร

การสร้างศักยภาพ

กลไกเสริมสร้างศักยภาพและความตระหนักรู้

การสร้างความรู้และเสริมศักยภาพด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายทั้งสถานศึกษา นักวิชาการ หน่วยงานทุกส่วนที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สื่อมวลชน และสาธารณชนในวงกว้าง เพื่อให้เกิดความตระหนัก ความเข้าใจ สามารถประเมินวิเคราะห์เกี่ยวกับนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศบนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ถูกต้อง รวมถึงมีองค์ความรู้และศักยภาพในการมีส่วนร่วมช่วยบรรเทาและแก้ไขปัญหา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพตามบทบาทและภารกิจที่ได้รับมอบหมาย (ร่างแผนแม่บทหน้า 51)

การสร้างศักยภาพเพื่อลดความเสี่ยงทางภัยพิบัติ และการฟื้นฟูระบบนิเวศในระดับชุมชนจะเป็นพื้นฐานของการลดผลกระทบของภัยพิบัติ และเป็นการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว หน่วยงานรัฐปรับรูปแบบการดำเนินการจากการชี้นำ ตัดสินใจมาเป็นการหนุนเสริมและสร้างศักยภาพให้กับชุมชน ดังนี้

- ❖ รัฐควรจัดให้มีพัฒนาศักยภาพของระดับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับภายในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในเรื่องการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งเสริมการสร้างศักยภาพของชุมชนในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องการจัดการภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- ❖ พัฒนาเครื่องมือประเมินความเสี่ยงการเปราะบางที่ชุมชนท้องถิ่นประยุกต์ใช้ได้ง่าย และมีความต่อเนื่อง
- ❖ สนับสนุนการพัฒนาแผนการจัดการฉุกเฉินท้องถิ่น ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง แม่นยำ การระบุความเสี่ยงของชุมชนที่เหมาะสม และการประเมินความเสี่ยง
- ❖ การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางเรื่องการจัดตั้งรับปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ให้กลุ่มเยาวชน เพื่อให้เข้าใจและสามารถรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ใดก็ตาม การอบรมให้ความรู้ การสร้างคนรุ่นใหม่ สร้างความตระหนักในกลุ่มเยาวชน สถานศึกษาในชุมชนดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศร่วมกับชุมชน
- ❖ พัฒนาศักยภาพเพื่อให้เกิดการบูรณาการแผนงานพัฒนาในพื้นที่ หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด กลุ่มน้ำ และประเทศ

เท่าทัน มั่นใจ

- ภาครัฐจัดทำแนวทางและเครื่องมือการบูรณาการ เรื่องการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเข้าสู่แผนงานการพัฒนาของหน่วยงานทุกระดับ
- หน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานต้องผนวกการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจในการตั้งรับปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พร้อมการประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญในการสร้างศักยภาพระดับปัจเจกบุคคล ให้มีความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการตั้งรับปรับตัวได้อย่างเท่าทัน มั่นใจ

ข้อมูล

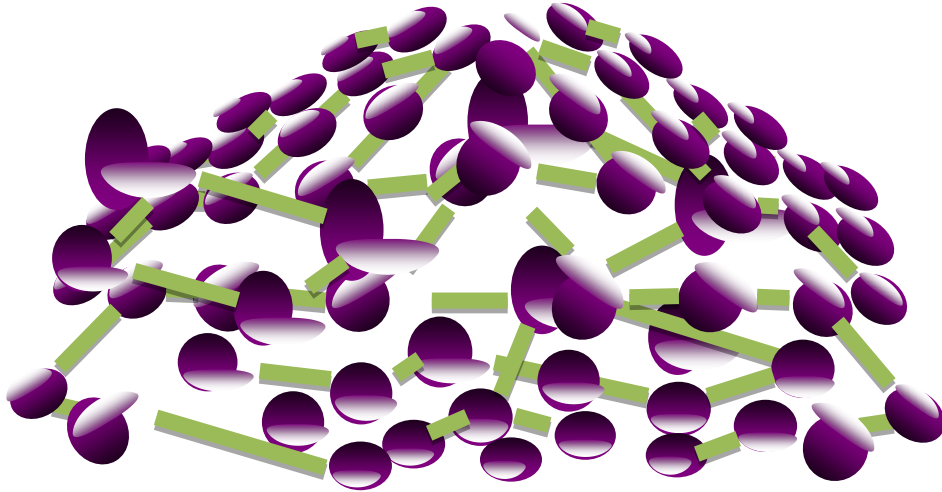
กลไกการสื่อสาร

การจัดทำฐานข้อมูลในเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ความเสี่ยงทั้งในปัจจุบันและอนาคต ควรได้รับความสำคัญในลำดับต้นๆ ของนโยบายและแผนการพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ พัฒนาฐานข้อมูลโดยใช้ระบบแยกเพศ หรือกลุ่มเฉพาะที่เผชิญความเสี่ยง และมีความเปราะบางสูง

- ❖ รัฐให้ความสำคัญและสนับสนุนหน่วยงาน สถาบันที่เกี่ยวข้องศึกษาและเผยแพร่ความรู้ข้อมูลด้านความเสี่ยงและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการปรับตัวในภูมิภาคทะเลและชายฝั่ง การส่งเสริมการศึกษาวิจัยโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม และจัดให้มีการเข้าถึงความรู้ ข้อมูลดังกล่าวได้สำหรับทุกคน
- ❖ รัฐควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ ครอบคลุมถึงเรื่องการติดตาม ประเมินผล กระบวนการในการนำประเด็นการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสู่กระแสหลักของการกำหนดนโยบายและการวางแผนการพัฒนา เพื่อพัฒนาความเข้าใจว่าปัจจัยที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ
- ❖ การพัฒนา บริหารจัดการองค์ความรู้ และฐานข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพื่อตอบสนองต่อการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งอย่างเป็นระบบ ยกกระดับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้สามารถเชื่อมโยงกับข้อมูลทางวิชาการ และข้อตกลงระหว่างประเทศ ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับผู้เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่ม แต่ละระดับมีความแตกต่างกัน จึงควรจัดทำให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม
- ❖ การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูล กลไกการจัดการความรู้ในชุมชน การตั้งศูนย์ข้อมูลในระดับพื้นที่ การพัฒนาระบบการติดตามประเมินผล การสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ชุมชนได้วิเคราะห์ การประเมินความเสี่ยง การประเมินศักยภาพตนเอง
- ❖ สร้างหลักประกันการเข้าถึงข้อมูล การตัดสินใจของผู้หญิง และกลุ่มเปราะบางที่จะได้รับผลกระทบ
- ❖ หน่วยงานเฉพาะในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารให้ชุมชน กระจายข้อมูลด้านภูมิอากาศ และภัยพิบัติในระบบเวลาปัจจุบัน (real time) มีกลไกคู่ขนานหรือช่องทางการส่งต่อเชื่อมโยงข้อมูลจากพื้นที่และระดับนโยบาย
- ❖ เครือข่ายการสื่อสารแจ้งเตือนภัยจากต้นน้ำ สู่ปลายน้ำ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันและการลดภัยพิบัติระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชน และท้องถิ่น กิจกรรมรณรงค์สื่อสารให้ทั่วถึงและควรจะมีการจัดการโดยท้องถิ่นเป็นหลัก

เข้าถึง ฟังพาได้

- ภาครัฐมีฐานข้อมูลกลางที่เป็นปัจจุบันด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการปรับตัว ที่ทุกคนและทุกหน่วยงานสามารถเข้าถึง เรียนรู้ และนำไปใช้ได้
- ภาครัฐควรมีหน่วยงานกลางในการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลทั้งแนวดิ่ง แนวนราบ และแนวทแยง นั่นคือ เชื่อมโยงข้อมูลทั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ระหว่างชุมชนกับชุมชน ระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงาน และชุมชนกับหน่วยงานเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงการทำงานได้โดยไม่ซ้ำซ้อน

โครงข่ายข้อมูลการดำเนินงานตั้งรับปรับตัวโดยเชื่อมโยงข้ามชุมชน พื้นที่และหน่วยงานทุกระดับ

กองทุน

กลไกหนุนเสริมทางการเงิน

“จัดตั้งหรือพัฒนากลไกทางการเงินสำหรับสนับสนุน การปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในด้านต่างๆ การพัฒนาระบบประกันภัยจากสภาพภูมิอากาศสำหรับผลผลิตทางการเกษตร ระบบประกันภัยธรรมชาติสำหรับชุมชนในพื้นที่เสี่ยง” (ร่างแผนแม่บทฯ หน้า 50)

“ประสานหน่วยงานที่รับผิดชอบกองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเข้าใจในการเพิ่มบทบาทของกองทุนสิ่งแวดล้อมในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการสนับสนุนเงินทุนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคประชาชนในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่ตอบสนองต่อวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนแม่บท ตลอดจนมีกลไกและช่องทางที่เอื้อให้ผู้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสามารถนำเงินจากกองทุนสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการเยียวยาปัญหา พื้นฟูพื้นที่ภัยพิบัติ และช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติที่เกิดจากสภาวะสุดขีดของสภาพลมฟ้าอากาศ ที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วนได้ทันที” (ร่างแผนแม่บทฯ หน้า 57)

กองทุนนอกระบบการจัดการงบประมาณปกติเป็นช่องทางหนึ่งที่สนับสนุนให้เกิดความคล่องตัว เชื่อมโยงในการเชื่อมโยงเงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐ และภาคส่วนอื่นๆ ลงไปถึงพื้นที่ที่มีความเสี่ยงและเปราะบาง และเพื่อสนับสนุนชุมชนที่มีการลงมือตั้งรับปรับตัวอยู่แล้วให้มีศักยภาพมากขึ้น ในการเตรียมความพร้อม และในการฟื้นฟูเยียวยาได้อย่างทันท่วงที ทั้งนี้ กลไกกองทุน เป็นเพียงปัจจัยเสริมที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติการทันที และมีความเหมาะสมในการตอบสนองบางเรื่องบางประเด็น ไม่ใช่ช่องทางจะทดแทนการจัดสรรงบประมาณตามระบบปกติลงไปสู่ประเด็นที่สนับสนุนการตั้งรับปรับตัวในระยะยาว ซึ่งเป็นหัวใจของการทำให้มิติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการตั้งรับปรับตัวเป็นกระแสหลักในนโยบายการพัฒนา

ร่วมกับมิติทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น จึงเสนอให้มีการปรับใช้โครงสร้างกลไกกองทุนที่มีอยู่เดิมมาสนับสนุนการตั้งรับปรับตัว โดยเสนอช่องทาง ดังนี้

- ❖ กำหนดให้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของกองทุนสิ่งแวดล้อม เป็นสัดส่วนที่จะจัดสรรไปเพื่อสนับสนุนการตั้งรับปรับตัวของชุมชน ในการกลับไปหาภูมิปัญญาดั้งเดิม ผสานกับการคิดค้นนวัตกรรมเพื่อการตั้งรับปรับตัว ในการลงมือดำเนินมาตรการเพื่อการตั้งรับปรับตัว ในการสร้างเครือข่ายกับภาคส่วนอื่นๆ เพื่อการตั้งรับปรับตัว และอื่นๆ โดยลดทอนกระบวนการเพื่อให้ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน แต่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน
- ❖ ปรับให้กองทุนเยียวยาภัยพิบัติ มีเป้าประสงค์และสัดส่วนที่สนับสนุนการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติด้วย โดยอาจใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนการ เตรียมพร้อมและเยียวยาภัยพิบัติในระดับพื้นที่ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการมีทุนในการสร้างหลักประกันความมั่นคง ด้านอาชีพ ด้านฐานทรัพยากร และสวัสดิการอื่นๆ

ปฏิบัติการทันที

- กำหนดให้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของกองทุนสิ่งแวดล้อม เป็นสัดส่วนที่จะจัดสรรไปเพื่อสนับสนุนการตั้งรับปรับตัวของชุมชน โดยลดทอนกระบวนการเพื่อให้ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน แต่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน
- ปรับให้กองทุนเยียวยาภัยพิบัติ มีเป้าประสงค์และสัดส่วนที่สนับสนุนการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติด้วย โดยอาจใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนการ เตรียมพร้อมและเยียวยาภัยพิบัติในระดับพื้นที่

แรงจูงใจ

กลไกการสร้างแนวร่วม

“จัดทำคู่มือการดำเนินโครงการ CSR ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยมุ่งเน้นโครงการที่สอดคล้องและต่อยอดการดำเนินงานของภาครัฐ รวมถึงส่งเสริมการดำเนินโครงการ CSR ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในภาคเอกชน” (ร่างแผนแม่บทฯ หน้า 51)

“กำหนดให้ตัวชี้วัดความสัมฤทธิ์ผลในการจัดการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นตัวชี้วัดที่ใช้ในการจัดสรรงบประมาณให้กับท้องถิ่น” (ร่างแผนแม่บทฯ หน้า 58)

การพัฒนาโลกในระบบงบประมาณ และมาตรการการเงินการคลัง เป็นเครื่องมือทางนโยบายอีกทางหนึ่งทางที่จะหนุนให้ภาคีต่างๆ ร่วมในการทำงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสนับสนุนการตั้งรับปรับตัวของชุมชนได้ในระยะยาว การสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการลงทุน และสนับสนุนชุมชนเพื่อการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจทำได้ในประเด็นต่อไปนี้

- ❖ กำหนดมาตรการการเงินการคลัง (เช่นการลดหย่อนภาษี) เพื่อสนับสนุนภาคธุรกิจ เอกชนที่ดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการสื่อสารสู่สาธารณะ จูงใจให้ภาคเอกชน

สนับสนุนงบประมาณ CSR (corporate social responsibility) ในการดำเนินการวิจัย ศึกษา
ปฏิบัติการที่สอดคล้องกับแผนการตั้งรับปรับตัวของชุมชน เพื่อให้เกิดการสนับสนุนอย่างตรงจุด และ
สร้างความต่อเนื่อง

- ❖ สร้างแรงจูงใจผ่านกลไกงบประมาณให้กับจังหวัด และหน่วยงานระดับภูมิภาคในการพัฒนาแผน และ
ดำเนินงานด้านการปรับตัว ซึ่งเหมาะกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ผนวกงานการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

ประสานประโยชน์ เสริมพลัง

ให้มีการพัฒนาโลกในระบบงบประมาณ (เช่น ตัวชี้วัดการดำเนินงาน) และมาตรการการเงินการคลัง
(เช่น การลดหย่อนภาษี) เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการลงทุน
และสนับสนุนชุมชนเพื่อการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง